

Oplegger bij het rapport ‘Werken aan een geletterde samenleving. Meer aandacht voor het laagtaalvaardige gezin om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken’

Oktober 2018

Context

Tel mee met Taal is een initiatief van de ministeries van OCW, SZW en VWS en diverse partners dat loopt tot en met 2019 en dat waarschijnlijk hierna wordt voortgezet. Binnen Tel mee met Taal wordt laaggeletterdheid van twee kanten aangepakt: met leesbevorderingsactiviteiten wordt ingezet op het voorkomen van laaggeletterdheid bij de jeugd en door taalactiviteiten aan te bieden worden volwassenen met taalproblemen ondersteund. Binnen Tel mee met Taal is Kunst van Lezen (Stichting Lezen/KB) niet alleen verantwoordelijk voor de reguliere preventieve leesbevorderingsactielijn, maar ook voor de experimentele preventieve actielijn 4a: binnen deze lijn wordt onderzocht hoe laagtaalvaardige ouders als onderdeel van een integrale gezinsaanpak kunnen worden bereikt en geholpen bij de taal- en leesopvoeding van hun kinderen. In een gezinsaanpak komen curatieve en preventieve lijnen dus samen om te focussen op laagtaalvaardige/laaggeletterde ouders en hun jonge kinderen.

Zo'n gezinsaanpak is van groot belang in de strijd tegen laaggeletterdheid. Ouders hebben namelijk een enorme invloed op de taalontwikkeling van hun kinderen. Bovendien is de kans groot dat laagtaalvaardige ouders hun taalproblemen doorgeven aan hun kinderen, met een cyclus van laaggeletterdheid tot gevolg. Deze problematiek was voor Kunst van Lezen de aanleiding om in 2017 opdracht te geven tot het uitvoeren van een verkennend onderzoek naar een gezinsaanpak binnen lokale netwerken en de rol die de Bibliotheek daarbij kan spelen. Dit onderzoek resulteerde in het rapport [‘De cyclus van laaggeletterdheid doorbreken. Een onderzoek naar de mogelijkheden tot het verbinden van preventie en curatieve taalactiviteiten binnen lokale geletterdheidsnetwerken’](#). Dit onderzoek vormde de eerste aanzet voor het komen tot een goed samenwerkingsmodel rond preventie en curatie op lokaal niveau.

Uit het onderzoek uit 2017, bleek echter ook dat de interne organisatie van veel Bibliotheken nog niet voldoende was (in)gericht op het uitvoeren van een succesvolle gezinsaanpak. Daarom gaf Kunst van Lezen opdracht tot een nieuw onderzoek, dat in de eerste helft van 2018 werd uitgevoerd. Het doel van dit onderzoek was achterhalen welke maatregelen Bibliotheken moeten nemen om laagtaalvaardige gezinnen op een goede manier te ondersteunen, samen met partners binnen lokale geletterdheidsnetwerken. Om hier meer zicht op te krijgen, hebben onderzoekers op lokaal niveau bij

twee Bibliotheken intensieve verkenningen uitgevoerd. Daarnaast zijn er gesprekken gevoerd met POI's om te bepalen welke rol deze provinciale organisaties kunnen spelen bij het ondersteunen van de basisbibliotheken die werk willen maken van de gezinsaanpak. Ook op landelijk niveau zijn er gesprekken gevoerd en presentaties gegeven om de gezinsaanpak hoger op de agenda te zetten.

Het rapport '[Werken aan een geletterde samenleving. Meer aandacht voor het laagtaalvaardige gezin om de cyclus van laaggeletterdheid te doorbreken](#)', is de uitkomst van dit onderzoek. In deze oplegger vindt u de belangrijkste uitkomsten.

Lokale lijn: de bibliotheekorganisatie (in)richten op het laagtaalvaardige gezin

Strategische focus, bewustwording en ontwikkeling

De interne bibliotheekorganisatie moet zich op een aantal terreinen aanpassen om beter aan de behoeften van laagtaalvaardige gezinnen te kunnen voldoen. Het begint met de expliciete strategische keuze om laagtaalvaardige gezinnen als nieuwe doelgroep binnen het beleid en de organisatie van de Bibliotheek een plek te geven. Dát er voor deze doelgroep is gekozen en waarom, moet vervolgens binnen alle lagen van de Bibliotheek helder worden gemaakt. Bij een sterke visie op dit onderwerp hoort ook dat medewerkers in staat zijn deze visie uit te dragen en het daarbij horende beleid uit te voeren. Nog veel medewerkers ervaren echter handelingsverlegenheid als het gaat om het benaderen en adequaat ondersteunen van laagtaalvaardige ouders. Waar nodig moeten daarom vaardigheden en kennis worden bijgespijkerd of verder ontwikkeld.

Samenwerking en kennisdeling tussen teams

Binnen de bibliotheekorganisatie werken de verschillende teams (educatie, basisvaardigheden en frontoffice) nog vaak langs elkaar heen. Om tegemoet te kunnen komen aan de behoeften van het laagtaalvaardige gezin, is een stevige samenwerking nodig tussen (medewerkers van) de verschillende teams. Dit mag niet blijven bij ad hoc samenwerken maar moet een structureel karakter krijgen. Ook de kennisdeling en informatie-uitwisseling tussen verschillende teams kan in veel gevallen worden verbeterd.

Activiteiten die uitgaan van behoeften en motivatie doelgroep

De behoeften en motivatie van de doelgroep moeten steeds weer het uitgangspunt vormen bij de programma's en diensten die de Bibliotheek organiseert. Hoewel er nog niet veel uitgewerkte structurele programma's bestaan met een expliciete focus op het laagtaalvaardige gezin, zijn er wel projecten (door)ontwikkeld binnen de actielijn van Tel mee met Taal die is gericht op het versterken van leesbevorderingsactiviteiten richting laagtaalvaardige gezinnen. Deze en andere projecten bieden mogelijkheden om activiteiten die focussen op een gezinsaanpak te starten, uit te breiden of te versterken. Het einddoel is om binnen de eigen bibliotheekorganisatie en binnen het lokale netwerk activiteiten en processen zó op elkaar af te stemmen dat een sluitende aanpak gericht op laagtaalvaardige gezinnen ontstaat.

Lokale lijn: het lokale geletterdheidsnetwerk (in)richten op het laagtaalvaardige gezin

Bewustzijn en expertise bij partners vergroten

Bij medewerkers van lokale partners op uitvoerend en tactisch niveau moet het bewustzijn over de invloed van ouders bij de taalontwikkeling van kinderen worden verbeterd. Als het gaat om expertise op het terrein van laagtaalvaardigheid en taalontwikkeling kunnen de Bibliotheek en haar partners elkaar ondersteunen en aanvullen.

Agenderen van gezinsaanpak en in kaart brengen van lokale verhoudingen en verantwoordelijkheden

Op strategisch niveau is het van belang dat de Bibliotheek zich positioneert als een van de partners die in samenwerking het laagtaalvaardige gezin kan ondersteunen. De Bibliotheek kan het onderwerp op de lokale agenda zetten. Naast het netwerk ingaan met een sterk inhoudelijk verhaal dat draait om de behoeften van de doelgroep, moet de Bibliotheek ook open staan voor de behoeften van de lokale partners. In deze context geeft de Bibliotheek haar eigen rol en expertise en daarmee haar maatschappelijke meerwaarde aan, maar ziet ze ook waar haar eigen rol stopt en de verantwoordelijkheid van partners begint.

De gemeente heeft formeel de regierol als het gaat om het voorkomen en bestrijden van laaggeletterdheid. Het is dan ook belangrijk binnen de gemeente de gezinsaanpak van laaggeletterdheid op de agenda te zetten. Om dit succesvol te kunnen doen is inzicht nodig in het vocabulaire, de speerpunten, het 'beleidsritme' en de interne organisatie van de gemeente.

Provinciale lijn: gezinsaanpak regionaal agenderen en basisbibliotheken ondersteunen

Het is van belang dat de POI zorgt dat binnen haar eigen organisatie de verschillende teams elkaar weten te vinden. POI's kunnen daarnaast ondersteuning bieden aan basisbibliotheken die een gezinsaanpak willen starten of versterken. Omdat elke POI en elke regio echter anders is, zullen niet alle POI's dezelfde rol kunnen en willen spelen als het gaat om de gezinsaanpak.

Een POI kan het onderwerp bij regionale en provinciale netwerkpartners op de agenda zetten. Dit geeft bovendien een kans voor het (her)positioneren van de Bibliotheken in haar werkgebied. Ook kan een POI een rol spelen bij het genereren of ontsluiten van een cijfermatige onderbouwing van de problematiek en het monitoren van interventies. Zo kan er gericht worden gewerkt aan oplossingen en kan het verhaal richting gemeente en provincie kracht worden bijgezet. Basisbibliotheken geven bovendien aan ondersteuning te kunnen gebruiken bij het vinden en aanvragen van financiële middelen. De POI's kunnen daarnaast een belangrijke schakel vormen in het verbinden van kennis, ervaring, initiatieven en instrumenten tussen lokale bibliotheken onderling en lokale bibliotheken en landelijke organisaties.

Landelijke lijn: op nationaal niveau samenwerken, regionaal en lokaal ondersteunen

Op landelijk niveau is vanuit dit verkenningstraject met name ingezet op het agenderen van het onderwerp door middel van workshops en presentaties, en het stimuleren van kennisdeling tussen een aantal landelijke organisaties zoals Stichting Lezen & Schrijven, de KB en Stichting Lezen. Het resultaat van de nauwere samenwerking tussen deze landelijke organisaties is dat er vorderingen zijn gemaakt om het laagtaalvaardige gezin (beter) in beeld te krijgen en adequater te bereiken. Het is belangrijk om hiermee door te gaan. Ook zou de waardevolle faciliterende rol die landelijke organisaties al spelen bij het stimuleren van dit onderwerp op provinciaal en lokaal niveau moeten worden voortgezet.

Hermien Lankhorst en Marie-Anne Raaijmakers in opdracht van Kunst van Lezen